

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВДОСКОНАЛЕННЯ МНЕМІЧНИХ ЗДІБНОСТЕЙ У МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ДОШКІЛЬНОЇ ЛАНКИ ОСВІТИ.

У статті йдеться про необхідність розвитку образного компоненту мнемічних здібностей майбутніх викладачів англійської мови початкового етапу навчання. На думку автора, особливу увагу має бути звернено на вдосконалення мнемічних здібностей у відповідності з особливостями розвитку пам'яті у учнів початкової ланки навчання.

Ключові слова: пам'ять, мнемічні здібності, індивідуальний творчий розвиток, психологічне здоров'я, дошкільна ланка освіти.

Актуальність проблеми. Основним принципом освітньої моделі ХХІ ст. є повага до особистості та сприяння її розвитку. Намагаючись інтегрувати в європейський освітній простір, Україна наполегливо реформує систему освіти, що передбачає глибоке реформування навчально - виховного процесу в усіх його аспектах, орієнтацію його на всебічний розвиток потенційних можливостей учнів, зміни в методиках та змісті навчання, особистісно-орієнтований виховний процес. Безумовно, постає проблема нового змісту та нових методів навчання в вищій школі.

Метою статті було розглянути психологічні передумови вдосконалення мнемічних здібностей у майбутніх викладачів англійської мови дошкільної ланки освіти.

Пам'ять – це основа навчання, тому керування мнемічними процесами є одним з найважливіших показників, що детермінують ефективність навчального процесу. Виходячи з розуміння пам'яті як базової системи психіки та аналізу результатів її численних досліджень, ми дійшли висновку, що пам'ять займає в навчанні іноземної мови виключно важливе місце. До дослідників, які вивчали психологічні особливості іншомовних здібностей, належать Артёмов В.А., Беляев Б.В., Імедадзе Н.В., Зимня І.О., Каспарова М.Г. та інші.

В сучасній вітчизняній методиці викладання іноземних мов пам'яті надається велике значення, при цьому в одному випадку стверджується важливість довільного запам'ятовування (Богданова І.І., Іл'їна В.І., Кличникова З.І., Коваленко Ю.І), в іншому – першочергову значущість надають мимовільній пам'яті (Вітт Н.В., Каспарова М.Г., Голубкіна І.О., Троїцька Н.В., Куранов К.Н.). Перевага мимовільного запам'ятовування над довільним виявляється в тому, що знання засвоюються в дії, немає розподілу засвоєння та використання. Сучасні інтенсивні методи пропонують використовувати резервні можливості особистості.

Вчені, які вивчали різні види діяльності в руслі системного підходу (Істоміна З.І., Самохвалова В.І., Ляудіс В.Я., Ячина А.С., Бочарова С.П., Хомуленко Т.Б.), підкреслювали особливу роль пам'яті у функціонуванні будь-якої діяльності. Скарги на погану пам'ять – одні з найбільш поширених, з ними стикаються психологи, що працюють у різних галузях практичної психології. Експериментальні дослідження пам'яті показали, що її можливості вельми великі, а проблеми, пов'язані з нею, полягають у недостатньо ефективному її застосуванні. Тому, на нашу думку проблема розвитку пам'яті – одна з найбільш актуальних в сучасній психологічній науці.

Здібності та пам'ять мають єдину нейрофізіологічну основу – у вигляді природних передумов – особливостей нервової системи, що вказують на їх загальне походження. На думку Кисіля С.Г. [3], пам'ять може бути надана як певна ієрархія, де окремі пізнавальні процеси виступають в якості операційних механізмів первинної пізнавальної здібності, що представлена пам'яттю. Стиль реалізації операційних механізмів визначається стилем мнемічної діяльності, переважним співвідношенням продуктивності різних рівнів пам'яті в реалізації конкретних здібностей. В такому розумінні пам'ять виступає і як мнемічна здібність і як системоутворюючий фактор структури пізнавальних здібностей. Звідси зрозумілим є вивчення індивідуальних мнемічних здібностей як основи інших здібностей.

Саме поняття мнемічних здібностей у вітчизняну літературу вніс Смирнов А.О., визначаючи їх як індивідуальні розбіжності у точності, швидкості та міцності запам'ятовування [6]. Черемошкіна Л.В. [7] під мнемічними здібностями розуміє

засоби мнемічної активності та мнемічної діяльності, без участі яких не можливо отримати не один мнемічний результат. Процес розвитку пам'яті є процесом формування функціональної системи мнемічних здібностей. На думку Ляудис В.Я. [5], керування процесом засвоєння може бути ефективним лише в тому випадку, якщо воно наслідує логіку становлення змінюючих одна одну форм пам'яті. Тобто процес формування будь якої нової діяльності виступає як процес, що потребує спеціальної організації закономірної зміни генетичних форм пам'яті. Перш за все у дитини з'являється моторна пам'ять, декілька пізніше – емоційна, а потім образна пам'ять, та лише у старшому шкільному віці образна пам'ять, якщо не використовується, замінюється на вербальну. Як відомо, пам'ять є органічною складовою особистості. Вона повинна гармонійно вписуватися в систему навчання та враховувати вплив на продуктивність пам'яті таких факторів як мотивація, відношення до навчання, інтереси, особливості характеру тощо.

Аналізуючи сучасну світову кризу в системі освіти, професор Дусавицький О.К. констатує, що в освіті домінує енциклопедичний принцип, згідно з яким, що більш знань здобуває студент, то ліпше для нього, для суспільства. Домінує однобічний погляд, у якому студента розглядають не як самостійний суб'єкт, з яким ведеться діалог, а як об'єкт впливу. Ініціатива, потреба пізнання, планування змін – здібності, обов'язкові для життя у XXI ст., ігноруються. В результаті суспільство отримує невротичну, пасивну особистість, в якій навіть через найпростішу проблему виникає стрес, фрустрація. Дусавицький О.К. доходить висновку, що нездатність до творчості в професійній діяльності призводить до консервації застарілих видів виробництва. Тому, одне з головних завдань підготовки вчителя – це розвиток творчої індивідуальності майбутнього педагога [1].

Під індивідуальністю, за визначенням Смирнова А.О, ми розуміємо своєрідність людини як індивіда і особистості, яка проявляється в рисах характеру, в емоційній, інтелектуальній і вольовій сферах, в інтересах, потребах і здібностях [6]. Під індивідуальним стилем діяльності Дяченко М.І. розуміє систему стійких, індивідуально своєрідних способів і прийомів виконання завдань [2]. В процесі навчання потрібно допомогти людині виробити такий стиль діяльності, який

найбільше відповідає її індивідуальним особливостям і обраній професії. Тому потрібно прагнути будувати освітній процес таким чином, щоб кожний студент успішно опанував цілісний досвід професійної діяльності, але в індивідуально-неповторному поєднанні його основних складових.

Індивідуально-творчий розвиток передбачає не запам'ятовування та механічне сприймання інформації, а творче її перетворення, коли кожний засіб навчання, з яким ознайомлюють студента на теоретичних заняттях, він приміряє „на себе”, випробовує на ефективність в особистому досвіді. Потреба в індивідуально-творчому розвитку студентів зумовлюється цільовими настановами сучасної професійної школи. Треба, щоб молодий спеціаліст „знайшов себе” в обраній професії.

Індивідуальний творчий розвиток студентів ґрунтується на особистісному підході до формування творчих професійних здібностей людини. Суть цього підходу полягає в тому, що найбільш ефективним засобом розвитку професійних здібностей вважають формування певної структури особистості. Процес розвитку творчої індивідуальності майбутнього вчителя стає оптимальним, якщо такою ідеєю є мрія стати високопрофесійним педагогом. Тоді студент стає дуже сприйнятливим до педагогічного впливу, не шкодує себе й проявляє високу активність у навчанні.

Ще одна важлива особистісна якість, що впливає на формування творчої індивідуальності педагога, - пізнавальна потреба та спричинена нею інтелектуальна активність. З байдужого до навчання, до дітей студента навряд чи можна сформувати творчу індивідуальність. В учбовому процесі головне завдання викладача полягає в тому, щоб студенти засвоїли навчальний матеріал з максимальною легкістю та як можна міцніше. Але те, що викладач уявляє як оптимальне, для студента може бути незрозумілим чи навіть недосяжним. Тому під час викладання педагогу слід враховувати індивідуальні особливості студента. Багато досліджень свідчать про емоційне неблагополуччя навчального процесу в школі та вузі. Так, Чебикін А.Я.[4] показав, що емоції, які студенти хотіли б переживати на заняттях, не збігаються з емоціями, які вони реально відчувають.

Замість радості, допитливості, захоплення у них часто відзначаються байдужість, нудьга, тривога.

Ефективність навчального процесу з іноземної мови визначається правильним підбором навчальних засобів та узгодженням і науково обґрунтованим використанням методів та прийомів навчання, що не можлива без урахування психічних особливостей тієї чи іншої вікової групи. Мовна чи мовленнєва компетенція, за визначенням дослідників у галузі психології навчання іноземних мов, є показником рівня досконалості навичок та вмінь іншомовного спілкування учнів, сформованості в них мовленнєвих механізмів. Професійно-педагогічна компетенція вчителя іноземної мови формується у ході професійно-орієнтованого навчання в педагогічному ВНЗ.

Специфічною ланкою іншомовної освіти є дошкільна ланка. Під дошкільною ланкою ми розуміємо іншомовну освіту дітей до 7 років, тобто її підготовчу ланку, що охоплює навчання дітей дошкільного віку та учнів перших класів загальноосвітньої школи. Специфіка ланки визначається віковими особливостями дітей, найхарактернішими з яких є несформованість довільної уваги та пам'яті і схильність до гри. Діти запам'ятовують те, що їх зацікавлює. З урахуванням цього, головне завдання викладача дошкільної ланки освіти – зацікавити дітей використовуючи гру як провідну діяльність у дошкільному віці, створити мотиваційну основу для вивчення іноземної мови. Реалізувати це можна інтегруючи різні види діяльності, які задовольняють потреби дітей зазначеної вікової категорії. Поєднання їх у процесі навчання іноземній мові активізує відразу кілька аналізаторів, а це сприяє ліпшому засвоєнню мовного матеріалу.

В останній час в психологічному лексиконі з'явився термін „психологічне здоров'я”. Основу його складає повноцінний розвиток людини на усіх етапах онтогенезу. Вважається, що криза юнацького віку є нормативною та необхідною для процесу розвитку особистості. Криза „зустрічі з дорослістю” характерна для сучасної молоді, але лише для той її частини, який притаманний досить високий рівень культури та здібності до самоаналізу. Пік кризи приходить на 2-3 курси навчання. Саме на 3 курсі студенти приступають до вивчення основ їх майбутньої

спеціальності. Але, на жаль, склалося так, що лише незначна кількість випускників педагогічних вузів продовжують свій професійний шлях у закладах освіти. На це є багато причин, та головною з них є відсутність бажання та зацікавленості у процесі викладання іноземної мови.

У викладачів дошкільної ланки освіти у вивченні іноземної мови це відбувається, на нашу думку тому, що колишні студенти приходячи до дитячого садочку чи школи, переносять ті ж самі методи викладання, за допомогою яких їх навчали у вузі або мають «переучуватися» самостійно. На нашу думку, доцільно використовувати домінуючу у цьому віці образну пам'ять. Для цього треба володіти навичками викладання іноземної мови, залучаючи до цього саме образний компонент мнемічних здібностей. Ми вважаємо це доцільним, тому що образна пам'ять є більш економічною, ніж словесно-логічна пам'ять; повертає цілісне дитяче сприйняття світу; навчає творчому мисленню; знімає стрес навчання; звільняє час та покращує здоров'я; підвищує об'єм оперативної пам'яті.

Крім того, використання прийомів образного запам'ятовування підвищить впевненість студентів у собі та у правильності обраної професії. Якщо виникає цікавість до якогось заняття, то дитяче, тобто образне сприймання повертається. Навчальна діяльність має бути організована таким чином, щоб навчальний матеріал запам'ятовувався учнями навіть тоді, коли вони зайняті їм, а не його запам'ятовуванням. А для того, щоб зацікавити дитину, знайти з нею контакт, педагог початкової ланки навчання повинен сам мати розвинуту образну пам'ять.

Висновок. Ми вважаємо, що залучення образного компоненту мнемічних здібностей значно підвищує якість навчання майбутніх викладачів іноземної мови дошкільної ланки освіти, зростає кількість матеріалу, що запам'ятовується, з'являється зацікавленість студентів у процесі отримання інформації, в процесі майбутній педагогічній діяльності. Тобто, саме інтенсивний розвиток образного компоненту мнемічних здібностей у процесі навчання у вищій школі має значно підвищити рівень формування професійно - педагогічної компетенції майбутніх викладачів іноземної мови.

Список використаної літератури:

1. Дусавицкий А.К. Развивающее образование: теория и практика. Статьи / А.К.Дусавицкий – Харьков. – 2002. – 146с
2. Дьяченко О.М. Проблема развития способностей: до и после Л.С. Выготского / О.М.Дьяченко // Вопросы психологии. – 1999. – №2. – С.99-105.
3. Кисель С.Г. Память и личность: Монография / С.Г.Кисель – Х.: УИПА – 2005. – 424с.
4. Кузнецов М.А. Эмоциональная память: [монография]./ М.А.Кузнецов – Харьков:Крок. – 2005. – 568с.,42ил.
5. Ляудис В.Я., Васильева М.М. К проблеме развития памяти в процессе усвоения иностранного языка / В.Я.Ляудис, М.М.Васильева // Вестник Моск.ун-та, сер.14. Психология, – 1980. – №4. – С.26-35
6. Смирнов А.А. Проблемы психологии памяти / А.А.Смирнов – М.: Просвещение. – 1966. – 422с.
7. Черемошкина Л.В. Психология памяти: Учебное пособие для вузов / Л.В.Черемошкина – М.:Академия. – 2002. – 368с.

В статье говорится о необходимости развития образного компонента мнемических способностей у будущих преподавателей английского языка начального этапа обучения как предпосылки их дальнейшей эффективной профессиональной деятельности. По мнению автора, особое внимание должно быть уделено усовершенствованию мнемических способностей в соответствии с особенностями развития памяти у учеников соответствующей ступени обучения.

Ключевые слова: память, мнемические способности, индивидуальное творческое развитие, психологическое здоровье, дошкольная ветвь образования.

The article concerns the problem of necessity of development of visual component of mnemonic abilities among future teachers of English for young learners as the pledge of their future successive professional activity. The auther points special attention to the

improvement of mnemonic abilities in accordance with the peculiarities in the development of memory among the young learners of English language.

Key words: memory, mnemonic abilities, individual creative development, psychological health, pre-school education.

Довідка про автора

Стуліка Олена Борисівна

Кандидат психологічних наук

Маріупольський державний університет, кафедра англійської мови, старший викладач

м.Маріуполь, вул.9 Авіадівізії, буд.24 кв.55

0629 544970, 067 6219674

stulikahelen2011@yandex.ua